

ВСТУП

Основним змістом кримінального провадження та судочинства є доказування.

Доказування полягає у збиранні, перевірці та оцінці доказів з метою встановлення обставин, що мають значення для кримінального провадження. Значна кількість правників науковців слідчі (розшукові) дії трактують як інструмент доказування, спосіб отримання (збирання) доказів або перевірку вже отриманих доказів у конкретному кримінальному провадженні.

Норми про слідчі (розшукові), негласні слідчі (розшукові) дії визначені в главах 20–21 III Розділу КПК України. До них тісно примикають багато інших глав і норм КПК, зокрема ті, що регламентують принципи кримінального процесу і процесуальний статус його учасників. Багатогранність і в той самий час однотипність приписів, охоплених цими нормами, їх відособленість у різних нормативних актах (наприклад, Конституції, КПК) дають змогу розглядати систему приписів, які регулюють проведення кожної слідчої (розшукові) дії, як самостійний правовий інститут (інститут допиту, інститут огляду, обшуку тощо).

Ефективність огляду місця події під час розслідування кримінальних правопорушень зумовлена такими факторами: своєчасний виїзд слідчо-оперативної групи на місце події, кваліфіковані дії слідчого, встановлення ознак серійності, залучення спеціалістів, використання науково-технічних засобів, суворе дотримання кримінально-процесуальних вимог під час проведення огляду місця події і криміналістичних рекомендацій у поводженні з речовими доказами.

Завданням саме цього видання і є докладне визначення такого окремого правового інституту, а саме огляду місця події, у поєднанні з окремими видами кримінальних правопорушень.

ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ЩОДО СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ

Як відомо, **слідчий огляд** є однією із основних слідчих (розшукових) дій, що проводиться під час досудового розслідування кримінальних правопорушень. Ця невідкладна слідча дія регламентується статтями 190—193, 195 КПК.

За його допомогою може бути отримана важлива інформація, яка здатна вплинути на ефективність розкриття злочину.

Сучасна криміналістика та кримінальний процес таким оглядом вважають слідчу дію, яка полягає у безпосередньому сприйнятті об'єктів з метою виявлення слідів злочину та інших речових доказів, з'ясування обставин події, а також обставин, що мають значення у справі.

З формальної точки зору згідно з приписами ст. 237 КПК огляд – це слідча (розшукова) дія, що полягає у безпосередньому спостереженні й дослідженні його учасниками матеріальних об'єктів, які пов'язані із обставинами вчинення кримінального правопорушення, що проводиться з метою їх виявлення та фіксації.

Відповідно у практичній площині, під оглядом необхідно розуміти процесуальну діяльність слідчого, реалізуючи котру він за участю зазначених у законі осіб виявляє, безпосередньо сприймає, досліджує, оцінює і фіксує стан, властивості й ознаки матеріальних об'єктів, пов'язаних з подією, що розслідується, з метою з'ясування обставин кримінального провадження.

Загальні цілі слідчого огляду полягають у:

- а) виявленні та фіксація слідів злочину і речових доказів;
- б) з'ясуванні обставин події;
- в) висуненні версій про подію злочину і його учасників;
- г) отриманні даних про осіб, які могли бачити вчинення злочину.

Основна мета при цьому полягає в належній організації оперативно-розшукових заходів і плануванні наступних слідчих дій.

Саме поняття «огляд» носить загальний характер, а тому в криміналістиці він підрозділяється на **декілька окремих видів**, серед яких можна визначити:

- 1) огляд місцевості;
- 2) огляд приміщень;
- 3) огляд речей;
- 4) огляд документів;
- 5) огляд трупа;
- 6) огляд трупа, пов'язаний з ексгумацією.

Є ще два види огляду, які носять комплексний характер і тому вважаються найбільш складними щодо їх практичного здійснення. До них відносяться:

- 1) огляд житла чи іншого володіння особи;
- 2) огляд місця події.

Якщо ж бути прискіпливим, то можна додати сюди ще декілька криміналістичних видів огляду, наприклад огляд транспортних засобів, огляд тварин і їх трупів, огляд мікрооб'єктів. І це не вичерпним переліком.

Фактичною підставою для проведення огляду є наявність достатніх відомостей, що вказують на можливість досягнення його мети. При наявності достатніх даних, що вказують на необхідність проведення огляду, слідчий чи прокурор приймає рішення про його проведення.

Зазвичай, це рішення ніде спеціально не фіксується. Вимога закону обов'язково отримати **вмотивовану ухвалу слідчого судді** встановлена лише для необхідності здійснити огляд житла чи іншого володіння особи.

Що стосується **правової підстави**, слід зауважити – за загальним правилом огляд проводиться лише **після початку** кримінального провадження. Винятком є проведення огляду місця події за умов невідкладності (ч. 3 ст. 214 КПК України), що дозволяє проводити його до **внесення відомостей до Єдиного реєстру досудових розслідувань і початку кримінального провадження**.

Слід зауважити, що враховуючи особливості методів пізнання для безпосереднього здійснення огляду, ця слідча (розшукова) дія має схожі риси з деякими іншими слідчими (розшуковими) діями, зокрема, із слідчим експериментом чи обшуком, проте одночасно й принципово відрізняється від них за процесуальною природою, тактикою проведення. **Сутність огляду** полягає в тому, що слідчий за допомогою методів пізнання визначає та упевнюється в самому існуванні і характеристиках фактів, які мають доказове значення у кримінальному провадженні.

При проведенні огляду слідчий не тільки спостерігає, але й проводить різні вимірювання і обчислення, порівнює об'єкти спостереження як між собою, так й з іншими об'єктами і явищами, у визначених межах проводить експерименти з досліджуваними об'єктами і, нарешті, фіксує, шляхом обов'язкового опису і за допомогою інших методів криміналістичної фіксації, технічних засобів, все те, що знайшли і виявили він та інші учасники огляду. Результати сприйняття об'єктів, що оглядаються, піддаються також логічній обробці, аналізу, синтезу з метою встановлення їх зв'язку із розслідуваною подією, іншими фактичними даними.

Таким чином, одночасно огляд вважається слідчою (розшуковою) дією та таким собі самостійним пізнавальним прийомом. Цей прийом пізнання в принципі є універсальним, таким чи іншим чином він входить до складу інших слідчих (розшукових) дій.

Можна визначити декілька базових принципів, що обумовлюють проведення огляду:

своєчасність, яка полягає в проведенні цієї слідчої (розшукової) дії невідкладно, як у цьому виникає необхідність;

об'єктивність, яка полягає насамперед у виявленні, первісному дослідженні і фіксації всього виявленого в тому вигляді, в якому це було в дійсності зафіксовано

(слід також пам'ятати, що протокол огляду не місце для висновків і припущень слідчого;

повнота, яка полягає у максимальному виявленні, докладної і належної фіксації, первісному можливому дослідженні всіх фактичних даних, що мають доказове значення;

активність, яка полягає, по-перше, в тому, що слідчий робить його в силу свого службового становища, незалежно від бажань зацікавлених осіб, і, по-друге, в тому, що він діє, приймаючи всі заходи до виявлення слідів злочину, проявляє творчу ініціативу;

методичність і послідовність, які полягають у правильній організації, планомірному і поетапному проведенні огляду (методичність – це застосування найбільш ефективних для конкретних об'єктів і в реальній обстановці прийомів огляду; послідовність – це дотримання суворо визначеного порядку дій).

За **послідовністю проведення** огляд може бути **початковим і повторним**. Повторний огляд має місце, коли з урахуванням недоліків першого огляду більш кваліфіковано досліджують те місце події, яке вже було оглянуте.

У процесі повторного огляду слідчий враховує ті зміни, що відбулися на місці події в ході первинного огляду чи після нього. Ці зміни фіксуються в протоколі. При цьому суб'єкти проведення огляду завданнями первинного огляду і при необхідності можуть вийти за їх межі.

Повторний огляд повинний бути проведений і в тих випадках, коли слідчий, ознайомившись з протоколом огляду, проведеного іншою особою, дійде висновку про те, що ця слідча (розшукова) дія виконана неякісно. У подібних ситуаціях можливо виправити помилки і недоліки, але й вилучити цінні докази. Необхідність проведення повторного огляду може бути викликана відсутністю під час огляду відповідного спеціаліста, проведення огляду за несприятливих умов.

Також схоже на ситуацію, коли раніше проведений огляд є **основним**, але внаслідок аналізу і отриманих результатів, виникає необхідність огляду певних об'єктів, які не були оглянуті чи недостатньо якісно оглянуті. Іноді необхідність у додатковому огляді виникає тоді, коли первинний огляд був проведений у несприятливих умовах (наприклад, вночі). Такий огляд **вважається додатковим**.

У передбачених законом випадках огляд проводиться за участю не менше двох понятих. Мова йде про:

огляд трупа, у тому числі пов'язаний із ексгумацією;

освідування особи;

огляд житла чи іншого володіння особи.

Винятками є випадки застосування безперервного відеозапису ходу проведення відповідної слідчої (розшукової) дії (ч. 7 ст. 223 КПК України). Слідчий, прокурор можуть залучити понятих на свій розсуд при проведенні й інших видів огляду. Понятими не можуть бути потерпілий, родичі підозрюваного,

потерпілого, працівники правоохоронних органів, а також особи, заінтересовані у результатах кримінального провадження.

Проведення огляду у нічний час (з 22 до 6 год.) не допускається за винятком невідкладних випадків, коли затримка у їх проведенні може призвести до втрати слідів кримінального правопорушення чи втечі підозрюваного (ч. 4 ст. 223 КПК України).

Для надання допомоги слідчому, до проведення огляду можуть залучатися спеціалісти та працівники оперативних підрозділів, інші компетентні суб'єкти.

Для участі в огляді може бути запрошений потерпілий, підозрюваний, захисник, законний представник та інші учасники кримінального провадження. Особи, у присутності яких здійснюється огляд, при проведенні цієї слідчої (розшукової) дії мають право робити заяви, що підлягають занесенню до протоколу огляду. Слідчий, прокурор має право заборонити будь-якій особі залишити місце огляду до його закінчення та вчинювати будь-які дії, що заважають проведенню огляду. Невиконання цих вимог тягне за собою передбачену законом відповідальність.

7. При огляді слідчий, прокурор або за їх дорученням залучений спеціаліст має право проводити вимірювання, фотографування, звуко- чи відеозапис, складати плани і схеми, виготовляти графічні зображення оглянутого місця чи окремих речей, виготовляти відбитки та зліпки, оглядати і вилучати речі і документи, які мають значення для кримінального провадження. Предмети, які вилучені законом з обігу, підлягають вилученню незалежно від їх відношення до кримінального провадження. Вилучені речі та документи, що не відносяться до предметів, які вилучені законом з обігу, вважаються тимчасово вилученим майном.

8. Недопустимо принижувати честь і гідність осіб, які беруть участь у проведенні огляду, а також інших присутніх осіб, ставити під загрозу їх життя і здоров'я.

ОГЛЯД МІСЦЯ ПОДІЇ. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ, ЕТАПИ, СТАДІЇ І МЕТОДИ СЛІДЧОЇ ДІЇ

Огляд місця події, як вже було вказане є комплексною слідчою (розшуковою) дією, мета якої полягає в дослідженні матеріальної обстановки місця події шляхом безпосереднього особистого її сприйняття слідчим, іншими учасниками огляду з метою виявлення, фіксації та вилучення слідів кримінального правопорушення та інших речових доказів, – з'ясування механізму події та інших обставин, що мають значення для провадження.

З огляду на невідкладність виконання цих слідчих дій, ця є такою, що проводиться фактично до формального початку кримінального провадження, так би мовити за фактом події, відповідно без формального прийняття рішення та його затвердження слідчим суддею. Відповідно велике значення у цих обставинах буде приділено фіксації здійснення огляду місця події, про що більш докладно у матеріалі нижче.

Загальні завдання огляду місця події визначаються його метою і загальними вимогами та цілями кримінального провадження, формування доказової бази, забезпечення судової перспективи досудового розслідування:

безпосереднє вивчення слідчим обстановки місця події для з'ясування характеру й обставин події;

виявлення, збирання, закріплення, попереднє дослідження, оцінка слідів і речових доказів;

одержання інформації для висування та перевірки версій щодо події, яка розслідується;

одержання даних для організації оперативно-розшукових заходів та використання допомоги громадськості, переслідування підозрюваної особи, встановлення її особистості, мотивів вчинення кримінального правопорушення;

виявлення причин і умов, які сприяють чи полегшують вчинення кримінального правопорушення.

Завдання, які підлягають вирішенню під час проведення огляду місця події, мають свої особливості **залежно від виду розслідуваного кримінального правопорушення**. Стосовно кожного вони будуть різноманітні, специфічні.

Важливим є встановлення факту, чи мало місце кримінальне правопорушення у даному випадку або ж подія не носить проправного характеру. Ту виявлені факти поєднуються досвід і знання слідчого. Але слід пам'ятати, що не повинно бути необґрунтованих припущень, все це має виявлятися на доказовому рівні, належних висновках щодо досліджуваного явища. Так, наприклад, передсмертний лист сам по собі не є безперечною ознакою самогубства.

Інше важливе питання – чи вчинено кримінальне правопорушення там, де проводиться огляд місця події, або все сталось в іншому місці. Тобто місце події

ЗМІСТ

ВСТУП.....	3
ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ ЩОДО СЛІДЧОГО ОГЛЯДУ	4
ОГЛЯД МІСЦЯ ПОДІЇ. ЗАГАЛЬНІ ВИМОГИ, ЕТАПИ, СТАДІЇ І МЕТОДИ СЛІДЧОЇ ДІЇ	8
ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ У ЗАЛЕЖНОСТІ ВІД СКОЄНИХ КРИМІНАЛЬНИХ ПРАВОПОРУШЕНЬ.....	20
ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ЩОДО СКОЄННЯ КРАДІЖОК	28
ОСОБЛИВОСТІ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ ПРИ ВИКОРИСТАННІ ЗЛОЧИНЦЕМ МЕТАЛЬНОЇ ХОЛОДНОЇ ЗБРОЇ	31
ВИМОГИ КРИМІНАЛЬНОГО ПРОЦЕСУАЛЬНОГО КОДЕКСУ З ПИТАНЬ ОГЛЯДУ МІСЦЯ ПОДІЇ.....	34
КРИМІНАЛЬНИЙ ПРОЦЕСУАЛЬНИЙ КОДЕКС УКРАЇНИ (В И Т Я Г)	34
ПРАВОВІ ПОЗИЦІЇ ВЕРХОВНОГО СУДУ	55
АКТУАЛЬНІ НОРМАТИВНІ АКТИ.....	75
ІНСТРУКЦІЯ з організації діяльності слідчих підрозділів Національної поліції України	75
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ від 20.05.2020 № 405 «Про затвердження Положення про організацію діяльності підрозділів дізнання органів Національної поліції України»	92
НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ від 08.02.2019 № 100 «Про затвердження Порядку ведення єдиного обліку в органах (підрозділах) поліції заяв і повідомлень про кримінальні правопорушення та інші події»	104
НАКАЗ ЦЕНТРАЛЬНОГО УПРАВЛІННЯ СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ від 16.11.2012 № 515 «Про затвердження Інструкції про порядок приймання, реєстрації та розгляду в Службі безпеки України заяв і повідомлень про вчинені кримінальні правопорушення»	120
НАКАЗ ОФІСУ ГЕНЕРАЛЬНОГО ПРОКУРОРА від 30 червня 2020 року № 298 «Про затвердження Положення про Єдиний реєстр досудових розслідувань, порядок його формування та ведення».....	127

НАКАЗ МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ від 19.12.2017 № 1044 «Про затвердження Інструкції з організації роботи підрозділів ювенальної превенції Національної поліції України»	154
НАКАЗ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ, МІНІСТЕРСТВА ВНУТРІШНІХ СПРАВ УКРАЇНИ, СЛУЖБИ БЕЗПЕКИ УКРАЇНИ, АДМІНІСТРАЦІЇ ДЕРЖАВНОЇ ПРИКОРДОННОЇ СЛУЖБИ УКРАЇНИ, МІНІСТЕРСТВА ФІНАНСІВ УКРАЇНИ, МІНІСТЕРСТВА ЮСТИЦІЇ УКРАЇНИ від 16 листопада 2012 року № 114/1042/516/1199/936/1687/5 «Про затвердження Інструкції про організацію проведення негласних слідчих (розшукових) дій та використання їх результатів у кримінальному провадженні»	175
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про оперативно-розшукову діяльність»	194
НАКАЗ ГЕНЕРАЛЬНОЇ ПРОКУРАТУРИ УКРАЇНИ від 28.03.2019 № 51 «Про затвердження Порядку організації діяльності прокурорів і слідчих органів прокуратури у кримінальному провадженні» .	223
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Державне бюро розслідувань»	243
ЗАКОН УКРАЇНИ «Про Національне антикорупційне бюро України».....	289
ПОСТАНОВА КАБІНЕТУ МІНІСТРІВ УКРАЇНИ від 22 серпня 2018 р. № 658 «Про затвердження Порядку взаємодії суб'єктів, що здійснюють заходи у сфері запобігання та протидії домашньому насильству і насильству за ознакою статі»	340